

Педагогічні науки

УДК 355.131.14 (477)

Ягупов Василь Васильович

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Ягупов Василий Васильевич

доктор педагогических наук, профессор

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черныховского

Yahupov Vasyl

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine

Єргідзей Ксенія Валеріївна

начальник науково-дослідної лабораторії

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Ергидзей Ксения Валерьевна

начальник научно-исследовательской лаборатории

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черныховского

Yerhidzei Kseniia

Head of Research Laboratory

Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine

**РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЛЦЕІСТІВ ЗАКЛАДІВ
СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОГО
ПРОФІЛЮ**

**РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ
ВОЕННО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ ЛИЦЕИСТОВ
ЗАВЕДЕНИЙ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО СРЕДНЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ ВОЕННОГО ПРОФИЛЯ**

RESULTS OF THE EXPERIMENTAL RESEARCH OF THE MILITARY-PROFESSIONAL ORIENTATION OF LYCEMEN'S INSTITUTIONS OF SPECIALIZED SECONDARY EDUCATION

Анотація. У статті представлено методичку проведеного експериментального дослідження; наведена гіпотеза дослідження; описано три етапи виконання дослідження: підготовчий, основний і заключний. Педагогічний експеримент, що проводився для перевірки правильності формулювання робочої гіпотези, включав два основних етапи: констатувальний і формувальний.

Ключові слова: військово-професійна орієнтація, вихованець, ліцеїст, військовий лицей, педагогічні умови, мотивація, цінності, критерій, показник, експеримент, результати.

Аннотация. В статье представлена методика проведенного экспериментального исследования; приведена гипотеза исследования; описано три этапа выполнения исследования: подготовительный, основной и заключительный. Педагогический эксперимент, который проводился для проверки правильности формулировки рабочей гипотезы, включал два основных этапа: констатирующий и формирующий.

Ключевые слова: Военно-профессиональная ориентация, воспитанник, лицеист, военный лицей, педагогические условия, мотивация, ценности, критерий, показатель, эксперимент, результаты.

Summary. The article presents the methodology of the experimental study; the research hypothesis is given; describes three stages of the study: preparatory, basic and final. The pedagogical experiment conducted to verify the correctness of the formulation of the working hypothesis included two main stages: ascertaining and formative.

Key words: *military-professional orientation, pupil, lyceum student, military lyceum, pedagogical conditions, motivation, values, criterion, indicator, experiment, results.*

Актуальність дослідження. У сучасних умовах практичної відсутності початкової військової підготовки у середній школі, значного скорочення кількості юначих військово-патріотичних таборів, національно-патріотичних дитячих організацій заклади спеціалізованої середньої освіти військового профілю виступають важливим джерелом військово-професійної орієнтації молоді, яка в подальшому змогла б визначати свою життєві та професійні перспективи як суб’єктів військово-професійної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Аналіз і систематизація результатів психолого-педагогічних джерел показує, що різні аспекти проблеми професійної орієнтації юнаків до служби в лавах Збройних сил (далі – ЗС) України недостатньо перебувають у центрі наукових інтересів вчених, педагогів, психологів, керівників освітніх закладів. Дослідженню проблеми професійної орієнтації допризовної молоді на військові професії присвячено роботи А. Афанасьєва, В. Артеменка, А. Борисовського, В. Ковальського, О. Комарова, С. Мотики, М. Нещадима, Л. Чернишова, В. Чудного, В. Ягупова, зміст якої має включати такі основні завдання:

- формування творчої мотивації майбутньої військово-професійної діяльності;
- формування громадянина, який має менталітет народу України;
- прищеплення почуття вірності та відданості народу України та Військовій Присязі;
- розвиток почуття необхідності дотримання вимог статутів, наказів і військової дисципліни;

- шанування правил спілкування і спільної діяльності в військовому середовищі;
- формування волі бійця, почуття гідності, психологічної стійкості та готовності до військово-професійної діяльності тощо [2, с. 159-160].

Їх реалізація безпосередньо впливає на якість військово-професійної орієнтації юнаків у ліцях, сприяють формуванню мотивації майбутньої військової служби, а також наповнюють конкретним змістом їх спрямованість на військову професію. Зокрема, різні психологічні аспекти спрямованості особистості досліджені Л. Божовіч, О. Ковальовим, О. Леонтєвим, К. Платоновим та іншими науковцями, які її обґрунтовують як елемент мотиваційної сфери особистості. «Військово-професійна спрямованість особистості - це властивість, яка проявляється в активному і стійкому прагненні займатися певною військовою діяльністю, вдосконалюватися в ній. Це люди, які в своєму житті на перший план ставлять службу» [1, с. 83].

У педагогічному плані проблема спрямованості особистості досліджується А. Алексюком, А. Дьоміним, М. Тимчиком, Л. Чупрій, а її професійно орієнтаційний аспект – В. Алфімовою, І. Берестецькою, В. Бобровим, Г. Хмельницькою та ін. Проблема військово-професійної орієнтації досліджена О. Барабанщиковим, Є. Брижатим, А. Дмитрієвим, Г. Ковалем, К. Лемківським, О. Литвиним та іншими науковцями.

Аналіз та узагальнення результатів наукових досліджень В. Алфімової, І. Берестецької, В. Боброва, М. Босенка, В. Борисової, Г. Волика, Г. Хмельницької та інших науковців показує, що більш цілеспрямована психолого-педагогічна підготовка допризовної молоді до військової служби в якості офіцера відбувається у військових ліцях.

Метою статті є оприлюднення результатів експериментальної роботи щодо військово-професійної орієнтації (далі – ВПО) ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю (далі – ліцеїстів).

Виклад основного матеріалу. У ході планування та проведення експериментальної роботи щодо військово-професійної орієнтації ліцеїстів, оброблення отриманих експериментальних результатів і виявлення статистично значущих для дослідження висновків виникла необхідність вирішення низки завдань, які були вирішені протягом основних етапів дослідження.

Перший етап – підготовчий: відбулось аналіз, вивчення та узагальнення теоретичних основ організації психолого-педагогічних досліджень на основі психологічної, філософської, соціологічної та власне педагогічної літератури. Крім того, проводилася робота щодо визначення конкретних військових ліцеїв, офіцерів-вихователів, вчителів, командирів підрозділів, заступників командирів взводів – вихованців, а також самих ліцеїстів, залучених до експерименту. Метою експериментальної роботи була перевірка ефективності педагогічних умов ВПО вихованців ліцеїв.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішувалися такі основні завдання:

1. Розроблення й обґрунтування комплексної програми з підвищення ефективності процесу ВПО на основі її педагогічного моделювання в ліцеях.
2. З'ясування можливостей коригування навчальних програм для внесення до них змін із метою реалізації передбаченого дослідженням комплексу педагогічних умов (впливів і взаємодій), спрямованих на підвищення результативності ВПО у вихованців військових ліцеїв.
3. Проведення педагогічного експерименту.
4. Аналіз та узагальнення отриманих результатів, визначення результативності заходів щодо ВПО вихованців військових ліцеїв.

Робоча гіпотеза експериментальної роботи полягала в припущенні про те, що забезпечення результативності ВПО ліцеїстів можливий шляхом впровадження відповідних педагогічних умов, зокрема її педагогічного

моделювання, військово-патріотичне виховання ліцеїстів як основи формування цінностей і мотивів майбутньої військово-професійної діяльності, а також формування культури навчальної діяльності у ліцеїстів.

Другий етап – основний: розроблення методики проведення експериментальної роботи та її реалізація. У ході вивчення спеціальної літератури з питань організації психолого-педагогічних досліджень були визначені основні прийоми, способи, засоби та етапи дослідження, особливості та порядок їхнього застосування, а також інтерпретації та використання отриманих експериментальних результатів.

Педагогічний експеримент, що проводився для перевірки правильності формулювання робочої гіпотези, включав два основних етапи: констатувальний і формувальний.

Констатувальний експеримент проводився з метою педагогічного діагностування результативності ВПО ліцеїстів, що об'єктивно відображає рівень її сформованості:

- на підетапі від кандидатів для вступу у військовий ліцей до початкового освоєння в ліцеї та першому семестрі навчання;
- на основному підетапі – впродовж навчання на другому та третьому семестрах;
- на заключному підетапі навчання (четвертий семестр) у військовому ліцеї та вибір професії військового.

Центральне місце в експериментальній роботі на етапі діагностування було відведено таким завданням:

- вивченню документації військових ліцеїв та визначення основних напрямів роботи з ліцеїстами взагалі та з кожним з них, зокрема;
- вивченню індивідуальних особливостей ліцеїстів і з'ясування перспектив виховної роботи з ними;
- аналізу результатів навчальної та інших видів діяльності вихованців;

- аналізу та узагальненню результатів педагогічного спостереження за вихованцями;
- аналізу та узагальненню відомостей та інформації, отриманих у ході індивідуальних бесід, педагогічного спостереження, від педагогів і вихователів.

Формувальний експеримент проводився в період з 2017 по 2019 рік. Завданням даного етапу було формування комплексу педагогічних заходів, що дозволяють із достатнім ступенем ефективності впливати на моделювання ВПО вихованців, вивчення динаміки зміни шкал за досліджуваними її компонентами. Базою для проведення експерименту були Луганський обласний ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою “Кадетський корпус імені героїв Молодої гвардії”, Кам’янець-Подільський ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою та Військово-морський ліцей імені Володимира Безкоровайного. Для проведення формувального експерименту було обрано 150 вихованців із цих ліцеїв, які були поділені на контрольні (КГ) та експериментальні (ЕГ) групи.

Третій етап – заключний: здійснювався аналіз та узагальнення отриманих у ході досліджень результатів, впровадження висновків і рекомендацій у практику освітнього та виховного процесу ліцеїв.

Для проведення експериментальної роботи нами була розроблена система критеріїв та показників діагностування її результатів, за якими оцінюється результативність впливу педагогічних умов на ВПО ліцеїстів (табл. 1).

Таблиця 1

Комплекс критеріїв і показників діагностування військово-професійної орієнтації ліцеїстів

№ з/п	Критерії	Показники
1	Ціннісно-мотиваційний	– спрямованість особистості; – цінності та професійні інтереси; – мотиваційні настанови на військову професію;
2	Когнітивний	– загальноосвітні знання; – загальновійськові знання;
3	Поведінково-діяльнісний	– загальноосвітні навички та вміння; – загальновійськові навички та вміння; – лідерська поведінка;
4	Суб’єктний	– об’єктивна самооцінка; – саморегуляція; – позитивне самоставлення як до майбутнього військового професіонала; – навчальна суб’єктність; – саморефлексія.

Для здійснення якісних і кількісних порівняльних оцінок було введено шкалу оцінювання показників рівнів ВПО ліцеїстів в умовних балах від 2 до 5:

- 5 балів: у вихованців сформовані стійкі ціннісно-мотиваційні настанови, вони усвідомлюють цілі та завдання своєї майбутньої військово-професійної діяльності; рівень розвиненості цих шкал має відповідати конкретному періоду навчання у військовому ліцеї, оптимальній системі уявлень про самого себе; загальноосвітні та загальновійськові знання розвинуті на достатньо високому рівні; успішність у навчальній діяльності висока;
- 4 бали: у вихованців в основному сформовані ціннісно-мотиваційні настанови, він в цілому усвідомлює цілі та завдання своєї діяльності, загальноосвітні та загальновійськові знання розвинуті на достатньо хорошому рівні, але вони не завжди і не в усьому відповідають певному етапу навчання; система уявлень про самого себе сформована, але в ній є певні відхилення від оптимальної; успішність у навчальній діяльності добра;
- 3 бали: ціннісно-мотиваційні настанови, уявлення про цілі та завдання щодо майбутньої військової професії перебувають на етапі формування; знання, вміння, навички нижчі за необхідний рівень, система уявлень про самого себе має ряд негативних проявів, що негативно впливає на процеси формування та розвитку вихованців як майбутніх військових фахівців;
- 2 бали: мотиви, потреби, цінності, цілі, тобто настанова щодо навчальної діяльності виходять за межі області, необхідної для ВПО, набуті знання переважно функціонують на рівні запам’ятовування, уміння і навички не сформовані, загальновійськові якості відсутні, система уявлень про самого себе як майбутнього військового професіонала не сприяє свідомому вибору ними військової професії.

Оцінка за відповідними критеріями представлялася у вигляді загального балу, виведеного на основі оцінювання певних шкал. Загальний бал характеризувався сумарною кількістю балів, отриманими за допомогою чотирьох основних критеріїв діагностування ВПО. Максимальна кількість балів складає 75, мінімальна – 30. З метою спрощення аналізу експериментального матеріалу шкала градації рівнів сформованості ВПО вихованців військових ліцеїв спільна, тобто на основі сумарного балу приведена у відповідність зі шкалою оцінювання за відповідними шкалами. Відповідно до цього, сформованість ВПО у ліцеїстів, які оцінені загальним балом 75-65, відповідатимуть 5 балам за шкалою, 65-55 – 4, 55-45 – 3, 45-35 – 2, відповідно.

Після оброблення даних нами було виділено рівні сформованості загальноосвітньої чи ключових і основ первинної загальновійськової видів компетентності у ліцеїстів з урахуванням результатів рейтингу високий рівень відповідав 80-70 балів, середній – 69-50, критичний – 58-48 і незадовільний – 47-32, відповідно.

З метою забезпечення об'єктивності та достовірності шкал загальні дані про ступінь сформованості ВПО будувалися на основі індивідуальної дослідницької роботи з кожним вихованцем груп, залучених до експерименту. Ступінь об'єктивності в оцінці досліджуваних якостей вихованців на різних етапах навчання у ліцеях підвищувався тим, що до дослідження залучалися різні категорії експертів: командування військового ліцею, офіцери-вихователі, вчителі військово-спеціальних дисциплін, вчителі гуманітарних дисциплін, заступники командирів взводів, аналізувалася думка вихованців КГ та ЕГ.

Особливістю дослідження стало також те, що процес визначення та оцінювання рівнів ВПО вихованців мав комплексний характер, тобто до дослідження відповідних їх якостей притягувалася та категорія експертів, яка за характером службової діяльності мала про них найбільш повні

відомості. У ході проведення емпіричних досліджень для кожної категорії експертів було складено оцінні карти, що відповідали за змістом критеріям і показникам діагностування ВПО ліцеїстів.

Теоретичний аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи на основі трьох проведених нами зрізів, протягом визначених етапів навчання, дозволили виявити динаміку ВПО ліцеїстів у залежності від змін в їх ціннісно-мотиваційній, поведінково-діяльнісній, когнітивній і суб'єктній сферах, викликаних спеціальним комплексом педагогічних умов (впливів і взаємодій) на вихованців, які були спрямовані на вирішення таких завдань:

- формування цінностей військової служби, пізнавальної мотивації та стимулювання навчальної активності ліцеїстів, підтримування їх зацікавленості у смислі, цінностях і змісті навчальної діяльності в ліцеї як майбутнього військового професіонала;
- постійне поглиблення у ліцеїстів інтересу до класної та позакласної роботи з військово-патріотичного виховання на основі традицій, звичаїв, духовних надбань українського народу та його ЗС України;
- формування моральних якостей і цінностей захисника Батьківщини, основ військового етикету, набуття основ військового етикету;
- виховання в ліцеїстів національної самосвідомості, налаштованості на осмислення моральних, культурних і військово-професійних цінностей, історії, системи вчинків, які мотивуються вірою, волею, усвідомленням своєї відповідальності як громадянина України за своє професійне майбутнє;
- системне здійснення виховних заходів щодо учнів з метою формування громадянської позиції як громадянина України, патріотичного ставлення до власного військово-професійного буття, залучення до історії українського війська, збереження і пропаганду

історико-культурної спадщини українського народу, поліпшення військово-патріотичного виховання ліцеїстів, формування готовності до захисту Вітчизни;

- творче використання різних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності ліцеїстів, які сприяють свідомому оволодінню ними знаннями, уміннями й навичками як підвалин ключових і первинної загальновійськової видів компетентності, викликають інтерес до майбутньої військової професії, формують сукупність професійно важливих якостей для військовослужбовця.

Основні результати, отримані в ході експерименту, відображені у таблиці 2. У ході аналізу динаміки формування ВПО у ліцеїстів, які досягли її вищого рівня (див. : табл. 2, А), наочно спостерігається стійке зростання від виміру до виміру кількості вихованців ЕГ, які досягли позитивного результату. Це дає підстави вважати, що подальший аналіз динаміки формування ВПО має сенс. Даний висновок підтвердився ще і в тому, що вихідні рівні ВПО вихованців ЕГ і КГ були достатньою мірою однаковими, не мали статистично значущої відмінності. Результати першого виміру підтвердили позитивний підсумок щодо впроваджених відповідних педагогічних умов. Відсоткове співвідношення вихованців і за вищим рівнем сформованості ВПО, і за середнім, і за критичним, і за незадовільним в ЕГ і КГ приблизно однакове, що дозволило розглянути отримані результати з упевненістю в їхній об'єктивності та придатності для побудови суджень щодо гіпотези дослідження.

Тенденція до підвищення рівня сформованості ВПО на основі аналізу діяльності вихованців ЕГ, які досягли середнього рівня, також спостерігається досить наочно. Разом з цим, результати першого виміру виявили підвищення відсоткового співвідношення вихованців із середнім рівнем сформованості ВПО контрольних груп над експериментальними. Ця

обставина свідчить про те, що для досягнення практичних результатів необхідний певний час для адаптації юнаків до нових умов навчання.

Таблиця 2

Рівні сформованості ВПО у вихованців ліцеїв (%)

№ з/п	Рівні сформованості ВПО	I зріз		II зріз		III зріз	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
A	Високий	10	15	10	20	14	27
B	Середній	44	40	42	52	41	56
C	Критичний	42	36	39	25	34	14
D	Незадовільний	4	9	9	3	11	3

Важливою обставиною, що знижує результати дослідження на початковому етапі, є недостатня скоординованість проведення заходів щодо реалізації педагогічних умов для формування ВПО, недостатній методичний рівень їхнього проведення.

Характерною особливістю динаміки формування ВПО на середньому рівні (див. : табл. 2, B) є зниження кількості вихованців, які його досягли, що визначається в ході другого і третього вимірів.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що основними причинами такі:

- 1) добровільна відмова випускників ліцеїв від вступу до ВВНЗ, що проводиться для них на пільговій основі; результати опитування показують, що це та частина вихованців, яка «виношувала» цю мету свідомо;
- 2) перехід на нижчий рівень низки вихованців у зв'язку з труднощами, що виникли з поступовим ускладненням програми підготовки ліцеїстів у ліцеях;
- 3) відрахування юнаків у зв'язку з розчаруванням у виборі професії (а при контрольному дослідженні і з військового ЗВО з тієї же причини);
- 4) відрахування вихованців у зв'язку з незадовільними (психологічними) результатами навчальної діяльності в ліцеї.

Педагогічні умови розраховані також і на індивідуалізацію освітнього процесу, формування якостей самоформування особистості ліцеїста, на стимулювання творчості та ініціативності в навчальній діяльності, і дають досить вагомні результати. Так, зростання кількості вихованців із середнім рівнем сформованості ВПО в експериментальних групах (див. : табл. 2, В) є досить динамічним і повністю компенсує кількість виключених із ліцеїв вихованців, які вчилися в даних групах.

Вихованці, які мають критичний рівень сформованості ВПО за результатами першого виміру, розглядали як базу для збільшення кількості учнів із середнім її рівнем. Як видно з даних першого зрізу (див. : табл. 2, С) кількість вихованців із критичним рівнем у ЕГ і КГ відрізняється несуттєво. А другий же зріз показав, що цього разу є досить вагомні зміни. Ряди відстаючих у КГ поповнилися за рахунок тих, хто не зміг утриматися на середньому рівні, в ЕГ, навпаки, відбулося зменшення кількості із критичним рівнем її сформованості за рахунок переміщення на середній рівень.

У ході третього зрізу спостерігався позитивний результат в обох групах, однак показники ЕГ вище.

Розгляд динаміки впливу педагогічних умов на ВПО ліцеїстів, які мають незадовільний рівень її сформованості, також представляє певний дослідницький інтерес. Особливе занепокоєння викликала та обставина, що в результаті першого зрізу (див. : табл. 2, D) в ЕГ кількість невстигаючих майже в тричі перевищувала аналогічний показник у КГ. Щоб зробити будь-який висновок, потрібні були аргументи. Головний і неприємний – це умови проведення експерименту не повною мірою сприяють створенню сприятливих обставин для формування ВПО у вихованців з низьким рівнем здібностей. Цілком імовірно, що не всі чинники формування ВПО нам вдалося врахувати.

Результати другого і третього зрізів виявили таку закономірність: в ЕГ відбувається зниження кількості невстигаючих за рахунок відрахованих із ліцею, при цьому перехід на більш високий рівень достатньо малий.

Аналіз отриманих експериментальних результатів дозволяє зробити висновок про те, що готувати діяльну, творчу особистість у військових ліцеях необхідно. Однак не всі вихованці до цього виявляються особистісно та психічно готовими, бо в одних немає достатньої загальноосвітньої бази, яка повною мірою має бути закладена ще зі шкільної лави, а інші не готові до цього психологічно.

Ускладнення програми навчання на другому курсі призвело до зростання кількості невстигаючих ліцеїстів у КГ. Та обставина, що за результатами другого і третього зрізів ця кількість приблизно однакова і складається не з постійних осіб, зумовила припинення аналізу динаміки формування ВПО серед даної категорії вихованців.

За задумом, завершальним етапом проведення експериментального дослідження, критерієм достовірності даних, отриманих в його ході, з'ясування об'єктивності суджень щодо динаміки формування ВПО у юнаків нами було визначено результати практичної реалізації випускниками військових ліцеїв сформованих у них властивостей, що визначають їхню поведінку і подальшу професійну кар'єру. На нашу думку, найбільш раціональним способом, що дозволяє вирішити проблему перевірки рівня достовірності даних, є вивчення та аналіз подальшої військово-професійної діяльності випускників. Основними показниками, що оцінювалися в даному випадку були такі:

- вступ випускників ліцеїв до ВВНЗ ЗС України (рис. 1);
- успішне оволодіння навчальною програмою в процесі навчання у ВВНЗ (рис. 2);
- продовження військової служби в частинах ЗС України та успішне оволодіння посадовими обов'язками (рис. 3).

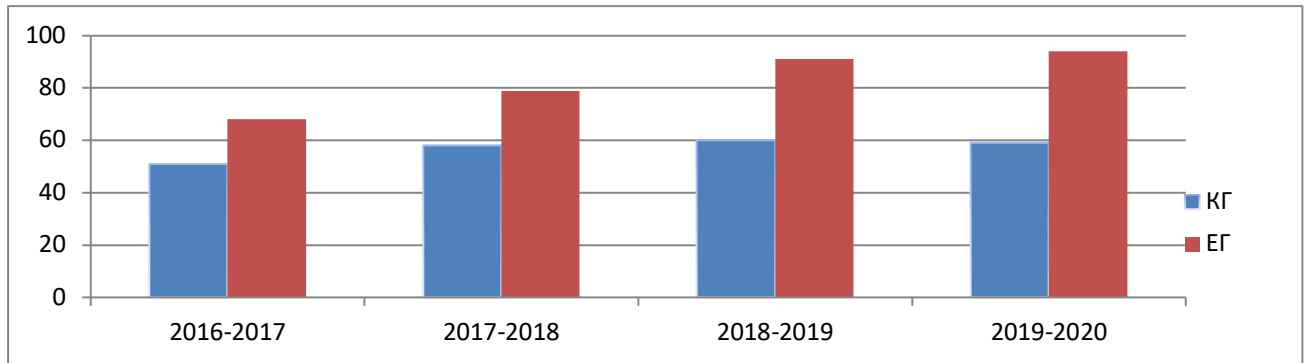

Рис. 1. Динаміка вступу вихованців військових ліцеїв до ВВНЗ ЗСУ України (%)

Джерело: розробка авторів

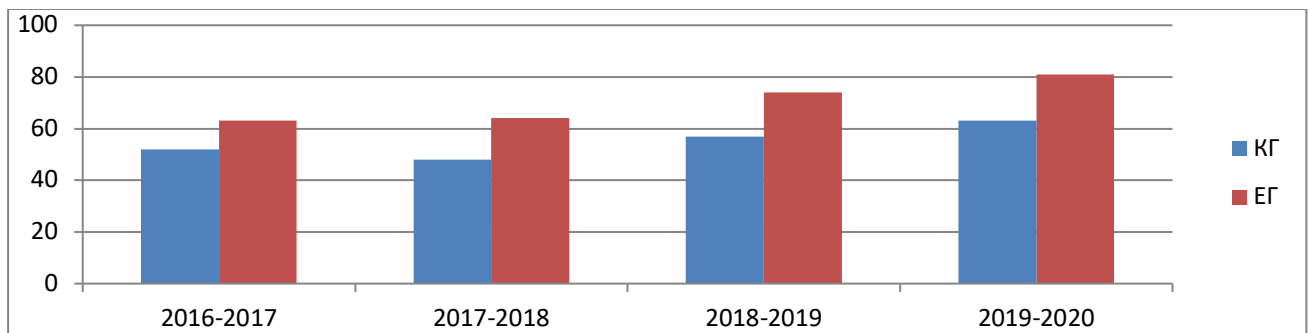

Рис. 2. Динаміка успішного оволодіння випускниками військових ліцеїв навчальною програмою ВВНЗ (%)

Джерело: розробка авторів

У даному випадку порівняння результатів роботи ЕГ і КГ здійснювалося за допомогою групування на основі оцінок за чотирибальною системою. У результаті отримали можливість перевірити об'єктивність висновків, отриманих у ході дослідження. Результати вихованців, які досягли вищого рівня ВПО, порівнювалися з ходом зміни від зрізу до зрізу успішності їхньої загальновійськової та загальноосвітньої діяльності.

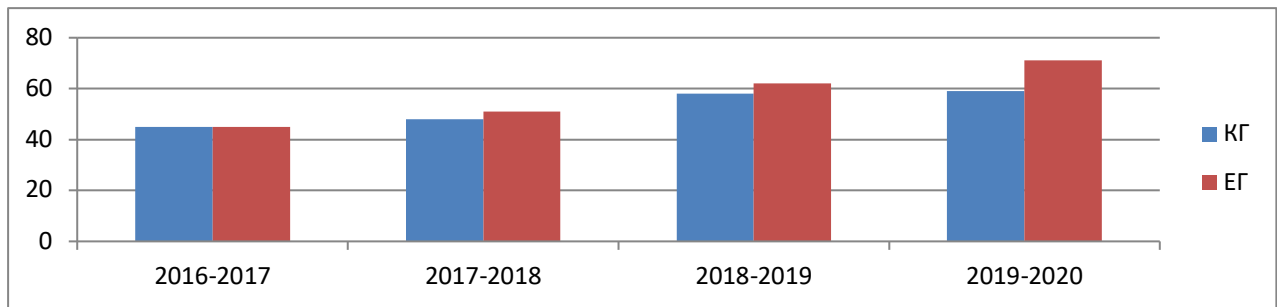

Рис. 3. Динаміка продовження військової служби в частинах Збройних Сил України та успішне оволодіння посадовими обов'язками (%)

Джерело: розробка авторів

Порівняльний аналіз результатів експериментального дослідження нам дозволив зробити висновок про те, що результати роботи ЕГ значно вищі, ніж аналогічні результати КГ. Саме ця обставина для нас була найбільш важливою. Результати вступу випускників ліцеїв із високим рівнем сформованості ВПО значно вищі за результати, що отримані вихованцями, які в результаті експерименту були віднесені нами до інших груп.

Більш того, такі контрольні шкали, як вступ випускників військових ліцеїв до ВВНЗ та успішне оволодіння програмою підготовки в процесі навчання знаходяться в прямій залежності від рівня сформованості ВПО у ліцеїстів у процесі їхнього навчання в закладах спеціалізованої середньої освіти військового профілю. Так, результати показують, що 88% випускників ліцеїв, експериментально визначені нами як ті, що досягли високого рівня сформованості ВПО, які вступили до ВВНЗ.

Випускників Луганського обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою "Кадетський корпус імені героїв Молодої гвардії", Кам'янець-Подільського ліцею із посиленою військово-фізичною підготовкою та Військово-морського ліцею імені Володимира Безкоровайного із середнім рівнем сформованості ВПО прийнято до ВВНЗ 57%. Відповідно, випускники з критичним і незадовільними рівнями сформованості ВПО, які вступили до ВВНЗ склали 43% і 31%.

Більш 70% випускників військових ліцеїв, оцінених нами в експерименті як з високим, так і середнім рівнем сформованості ВПО, успішно освоюють програму вищої військової школи. Разом з тим, тільки 8-10% випускників із незадовільним рівнем сформованості ВПО успішно освоюють програму ВВНЗ.

Разом з цим, часові рамки дослідження не дозволили у повному обсязі оцінити всі запропоновані контрольні показники ефективності педагогічних умов формування ВПО у вихованців військових ліцеїв. Перша та друга шкали були оцінені реально, а третя – оцінювалася з певною часткою відносної гіпотетичності з використанням методів наукового прогнозування. Однак аналіз результатів, зазначених у таблиці 1, показує, що і подальше просування по службі випускників військових ліцеїв має певні закономірності. Основною з них є залежність успішності військово-професійної діяльності офіцерів від рівня змодельованої у них ВПО на перспективу.

Таким чином, результати аналізу контрольних шкал оцінювання педагогічних умов ВПО у вихованців ліцеїв дозволяють розглядати їх як чинники, що підтверджують достовірність результатів, отриманих у ході експериментальної роботи. Проведене експериментальне дослідження показує, що ВПО – складний і тривалий процес, обумовлений впливом комплексу цілеспрямованих і взаємопов'язаних педагогічних умов. За допомогою критеріїв і показників її діагностування вдалося, на нашу думку, досить об'єктивно визначити рівні сформованості ВПО вихованців на відповідних етапах навчання, що, у свою чергу, дозволило вносити необхідні корективи в педагогічний процес щодо формування ВПО ліцеїстів.

Результати формувального експерименту підтвердили правильність гіпотези дослідження і дозволили визначити основні педагогічні умови формування ВПО у ліцеїстів.

Література

1. Ягупов, В.В. (2004). Військова психологія : підручник. Київ, Україна.
2. Ягупов, В. В. (2000). Військове виховання: історія, теорія і методика : підручник. Київ, Україна.